

22. CZY JESTEŚMY UZALEŻNIENI OD MEDIÓW SPOŁECZNOŚCIOWYCH?

Wprowadzenie

Zagadnienia:

GOSPODARKA	koszt alternatywny
ETYKA	wolność i odpowiedzialność, uzależnienie od technologii, wpływ technologii na styl życia
OBYWATELSKOŚĆ	społeczeństwo informacyjne

<https://youtu.be/P4Fjthrf51Q>

★ Obejrzyj powyższy filmik i przedyskutuj:

1. Co to znaczy „kreować swój wizerunek w mediach społecznościowych”?
2. Czy dzielenie się tylko szczęśliwymi chwilami i unikanie pisania o codziennych problemach jest przykładem właśnie tego zjawiska? Czy jest nim również sugerowanie znajomym, że jesteśmy aktualnie w podróży – np. poprzez publikowanie zdjęć z dodaną lokalizacją (poprzez funkcję „zamelduj się”) atrakcyjnego turystycznie miejsca (np. Manhattan w Nowym Jorku), podczas gdy w rzeczywistości zdjęcia te wykonaliśmy nie ruszając się z domu?
3. Czy kreujemy swój wizerunek wyłącznie w sieciach społecznościowych, czy również w innych sytuacjach? Czy, na przykład, podczas rozmowy również selekcjonujemy, bądź „koloryzujemy” informacje, które przekazujemy na swój temat?
4. Czy kiedykolwiek spotkałeś/aś się z sytuacją, w której czyjś – wykreowany w mediach społecznościowych – wizerunek negatywnie oddziaływał na inne osoby? Na przykład, wpływał na pogorszenie ich samooceny lub skłaniał do wypowiedzania kłamstw na własny temat?
5. Kto jest w takiej sytuacji odpowiedzialny? Ten, kto publikuje fałszywe treści, czy ten, kto im ulega, dając się zmanipulować? Uzasadnij swoją odpowiedź.

★ Filmiki uzupełniające do dyskusji:

<https://youtu.be/KxnwOsVaiPU>

<https://youtu.be/JH5bC-SLvb4>

★ Efekty uczenia się

UCZEŃ:

potrafi zdefiniować pojęcie wolności, odpowiedzialności, uzależnienia, kosztów alternatywnych, społeczeństwa informacyjnego

potrafi odróżnić wolność pozytywną od wolności negatywnej

rozumie mechanizm kreowania wizerunku w mediach społecznościowych oraz poznaje negatywne skutki nadmiernego korzystania z tego typu platform

potrafi wskazać oznaki uzależnienia od mediów społecznościowych

Lekcję opracował dr Marcin Frenkel

Definicje

KOSZTY ALTERNATYWNE – wartość porzuconych, niewybranych opcji

WOLNOŚĆ – możliwość myślenia, działania i mówienia zgodnie z własną wolą. Brytyjski filozof Isaiah Berlin (1909-1997) rozróżniał pojęcia wolności negatywnej i pozytywnej. Negatywna wolność to wolność „od czegoś”, np. od zewnętrznego przymusu, od obciążeń podatkowych czy od ingerencji władz w prywatność jednostki. Taka wolność stwarza warunki do swobodnego myślenia, działania i wyrażania poglądów, ale bez naruszania praw i swobód innych osób. Pozytywna wolność to „wolność do czegoś” – np. angażowania się, realizacji własnych celów, myślenia, działania i mówienia według własnego uznania, niezależnie od zdolności innych do robienia tego samego. Negatywna wolność tworzy przestrzeń w której możemy korzystać z pozytywnej wolności

ODPOWIEDZIALNOŚĆ – obowiązek moralny lub prawny odpowiadania za swoje (lub czyjeś) czyny, dokonywane wybory, wypowiedane słowa. Odpowiedzialność może oznaczać również przyjęcie na siebie obowiązku opieki nad kimś lub nad czym

KONFORMIZM – ujednolicenie danej grupy społecznej pod względem określonej normy zachowania. U jego podłoża leży potrzeba akceptacji ze strony innych ludzi oraz unikanie kary w postaci odrzucenia ze strony grupy. W sytuacjach niejasnych zachowanie innych osób stanowi także źródło informacji o właściwym zachowaniu. Przeciwnością konformizmu jest nonkonformizm

UZALEŻNIENIE – szkodliwy dla zdrowia i/lub dla relacji z innymi ludźmi nawyk wykonywania danej czynności celem zapewnienia sobie chwilowej satysfakcji/przyjemności

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE – społeczeństwo, którego najważniejszą cechą jest produkcja, gromadzenie oraz obieg informacji. Te trzy elementy uznawane są za niezbędne dla jego funkcjonowania. W takim społeczeństwie Internet i urzędnictwa elektroniczne są kluczowymi narzędziami służącymi do codziennego życia i pracy

Zadania

- **ZADANIE 1**

★ Diagnoza użytkownika sieci społecznościowej. Każdy uczeń wypełnia tabelę samodzielnie. Następnie oblicza się średnią klasową, a wyniki porównuje się ze średnią dla użytkowników mediów społecznościowych na świecie. W razie potrzeby omów wyniki zgodnie z wytycznymi podanymi pod tabelą.

	MOJA ODPOWIEDŹ	ŚREDNIA KLASOWA	PRZECIĘTNY UŻYTKOWNIK NA ŚWIECIE
Mam aktywne konta w mediach społecznościowych			7,6 kont
Średnio spędzam minut w mediach społecznościowych dziennie			142

W ciągu dnia piszę wiadomości w mediach społecznościowych			Około 8
Moja główna platforma społecznościowa to			Facebook
Moim głównym narzędziem dostępu do mediów społecznościowych jest			Smartfon (91%)
Robię około „selfie” w ciągu tygodnia			7
Zerkam na telefon razy dziennie, aby sprawdzić, czy są jakieś nowe wiadomości			58

Mam aplikacje mobilne na swoim telefonie			Okolo 21
--	--	--	----------

Pytania:

- 1. Jak wyglądają twoje osobiste statystyki oraz srednia klasowa w porownaniu do przecietnego uzytkownika mediow spolecznościowych na swiecie?** Jest prawdopodobne, że uczniowie spędzają więcej czasu na portalach społecznościowych niż statystyczny przeciętny użytkownik. Należy też pamiętać, że w rzeczywistości taka osoba jak "przeciętny użytkownik" nie istnieje. Na całym świecie ok. 3,5 miliarda ludzi korzysta z mediów społecznościowych. Co oczywiste, ludzie ci różnią się wiekiem, wykształceniem, wykonywanym zawodem, dostępem do Internetu, itd. Średnia obliczana jest poprzez oszacowanie zarówno czasu spędzanego przez emeryta, która loguje się na Facebooku raz w tygodniu, jak i administratora platformy społecznościowej, który zalogowany jest do niej przez cały dzień.
- 2. Czy uważasz się za osobę uzależnioną od mediów społecznościowych?** Jeśli korzystanie z platform społecznościowych uniemożliwia ci wykonywanie codziennych obowiązków; jest powodem regularnych konfliktów z najbliższymi; sprawia, że każdą wolną chwilę (np. stojąc w kolejce do kasy w sklepie) przeznaczasz na sprawdzanie aktualności; powoduje, że budzisz się w nocy z obawą, że coś przegapiłeś, może to oznaczać, że jesteś uzależniony/a. Wielu naukowców i polityków postuluje, aby uzależnienie od mediów społecznościowych klasyfikować jako chorobę psychiczną.
- 3. Czy również konkretny wymiar czasu spędzany w mediach społecznościowych może zdradzać uzależnienie?** Nie ma jednoznacznej odpowiedzi. Pozwól uczniom dyskutować. Można

również odwrócić pytanie – prosząc o wskazanie, jaka maksymalna ilość czasu poświęcana w ciągu dnia mediom społecznościowym nie powinna budzić niepokoju? Czy znaczenie tu ma również rodzaj aktywności (np. publikowania własnych treści, czytanie cudzych postów, pisanie komentarzy, prowadzenie dyskusji)?

4. **Czy próbowaliście ograniczyć czas, jaki spędzacie w mediach społecznościowych? Jakimi środkami?** Istnieją programy i aplikacje liczące zarówno całkowity czas spędzany przed ekranem, jak i ten poświęcany poszczególnym serwisom społecznościowym. Pozwalają one również na wprowadzenie ograniczeń czasowych – po przekroczeniu dziennego limitu program blokuje dostęp do danej aplikacji. Inną metodą jest przyjęcie pewnych reguł ograniczających czas spędzany w sieci. Może to być zasada niekorzystania z telefonu lub komputera w trakcie posiłku, rozmowy z bliskimi lub w łóżku.

• **ZADANIE 2**

★ Wpływ mediów społecznościowych na samopoczucie psychiczne. Zastanówcie się, jak oddziałują one na nasze emocje i nastrój, a następnie wypełnijcie poniższą tabelę (-4 to wpływ całkowicie negatywny, 0 – neutralny, a 4 to całkowicie pozytywny). Następnie porównajcie swoje wskazania z nastolatkami z USA i omówcie wyniki, wykorzystując pytania pod tabelą.

JAK WPŁYWAJĄ NA NAS MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE									
	- 4	- 3	- 2	- 1	0	1	2	3	4
Sposób wyrażania siebie									
Jakość snu									
Nastrój									

Tożsamość									
Strach przed pominięciem wydarzenia lub wiadomości (FOMO ¹)									
Ocena własnego wyglądu									
Relacje z rodziną									
Skłonność do przemocy									
Bezpośrednie kontakty z rodziną									

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Wsparcie emocjonalne									
Poczucie samotności									

1 Skrót od ang. „fear of missing out”.

Pytania do dyskusji:

- 1. Dlaczego aktywność w mediach społecznościowych bywa niebezpieczna?** Publikując czy komentując często jesteście sam na sam z telefonem, co może dawać złudne poczucie prywatności. W rzeczywistości tworzone przez was treści błyskawicznie stają się publiczne i dostępne nawet tysiącom użytkowników mediów społecznościowych. Choć skasowanie posta technicznie jest bardzo proste, w praktyce nigdy nie mamy pewności, czy ta treść dalej nie krąży w sieci w formie kopii lub zrzutu z ekranu. Warto o tym pamiętać nawet podczas wysyłania zdjęcia do najlepszego przyjaciela.
- 2. Dlaczego pewne cechy charakteru danej osoby, uwidaczniające się w mediach społecznościowych, mogą być bardziej prawdziwe niż to, co możemy zaobserwować w bezpośrednich kontaktach w życiu codziennym?** Media społecznościowe kuszą nas poczuciem anonimowości, skłania to więc niektórych do większej swobody wypowiedzi, porzucenia zasad dobrego wychowania. Pewne zachowania są łatwiejsze przed ekranem telefonu niż w bezpośrednim kontakcie z innymi ludźmi. Nie grozi nam bezpośrednia reakcja drugiego człowieka – niezależnie czy mamy na myśli śmiech, wygwizdanie, czy nawet przemoc. W przypadku nagrań audio czy wideo mamy też świadomość, że w razie niepowodzenia

materiał możemy skasować, a to również skłania do większej swobody w zachowaniu.

- 3. Czy spotkaliście się z FOMO? Jakie niebezpieczeństwa z tym związane możecie wskazać?** FOMO (ang. „Fear of missing out”) – strach przed przeoczeniem wiadomości, wydarzenia, filmiku, zdjęcia lub innej treści publikowanej w Internecie. Zmusza on nas do bycia nieustannie online i śledzenia portali społecznościowych. Osoby cierpiące na syndrom „FOMO” nie dostrzegają kosztów alternatywnych (np. zaniku bezpośrednich relacji z innymi ludźmi), jakie ponoszą koncentrując się na aktywności w Internecie.

<https://youtu.be/1mZAQC9djPE>

- 4. Czy zgadzasz się z opinią, że dokuczanie komuś w Internecie jest mniej szkodliwe niż czynienie tego samego w bezpośrednich kontaktach?** Choć na płaszczyźnie internetowej nie ma fizycznej przemocy, to publikując pewne treści w cyberprzestrzeni można prowokować przemoc w „analogowym” życiu. Ponadto, media społecznościowe z reguły zapewniają szerszą publiczność, co czyni dokuczanie jeszcze bardziej dotkliwym i upokarzającym dla prześladowanej osoby.
- 5. Czy media społecznościowe mogą chronić przed samotnością?** Trudno udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Z jednej strony pozwalają one pozostać w kontakcie z rodziną i przyjaciółmi, wtedy kiedy bezpośredni kontakt nie jest możliwy (jak to miało miejsce choćby w przypadku przymusowej izolacji w trakcie pandemii w 2020 r.). Media społecznościowe pomagają także nawiązywać nowe znajomości, odnaleźć własną społeczność – np. grupę fanów danego zespołu muzycznego czy klubu sportowego – i aktywnie w niej uczestniczyć. Z drugiej strony, obcowanie z wykreowanymi wizerunkami innych osób (obnoszącymi się z sukcesami i dobrami materialnymi) może podkopywać samoocenę danej osoby i pogłębiać poczucie samotności oraz izolacji.

- **ZADANIE 3**

★ Prawda czy mit? Uzasadnij

CZĘŚCIOWO PRAWDA: Wielu młodych ludzi, szukając własnej drogi życiowej, chce naśladować gwiazdy mediów społecznościowych (np. popularnych videoblogerów na YouTube). Wydaje się, że bycie takim „influencerem” – czyli osobą kształtującą gust i potrzeby innych osób – jest niesłychanie proste. Nie wymaga dyplomów ani ciężkiej pracy. Wystarczy filmować bądź fotografować codzienną rutynę i od czasu do czasu reklamować różne produkty. Liczba obserwujących rośnie sama, a ty stajesz się gwiazdą i zarabiasz na reklamach.

W rzeczywistości jest jednak całkiem inaczej. Profesjonalna obecność w mediach społecznościowych, jak każde inne przedsięwzięcie biznesowe, wymaga podjęcia ryzyka, a także ciężkiej pracy, inwestycji, planowania, dobrej organizacji, wiedzy oraz „wyczucia” rynku. Bycie „influencerem” jest więc zawodem jak wiele innych, a utrzymanie się w nim zależy od popytu na tworzone treści.

MIT: U podstaw tego mitu leży przekonanie, że ludzie nie mają kontroli nad własnym życiem, nie podejmują samodzielnie decyzji, ulegają naciskom i manipulacjom.

Faktem jest, że marketing ma bardzo długą historię. Już w starożytnym Rzymie kupcy wiedzieli, że można drożej sprzedać wino podając je na porożu jelenia niż w typowym naczyniu. Na podobnych mechanizmach opiera się również współczesny marketing internetowy. Twórcy stron wkładają wiele wysiłku, by przyciągnąć uwagę, sprowokować naszą reakcję (komentowanie postów podnosi ich widoczność) i zwiększyć „klikalność” danych treści. Stosuje się więc intrygujące bądź skandalizujące nagłówki, często odwołujące się do najprostszyc ludzkich instynktów.

Nie znaczy to jednak, że jako użytkownicy Internetu jesteśmy bezbronni wobec prób manipulacji. Mając świadomość, jak funkcjonuje nasza psychika możemy być bardziej czujni i nie działać odruchowo. Niezastąpioną metodą jest tu również ograniczenie korzystania z mediów społecznościowych. Człowiek jest istotą myślącą i ponosi całkowitą odpowiedzialność za zachowania, które mogą prowadzić do uzależnień. Nie należy szukać usprawiedliwień i obarczać winą innych.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

CZĘŚCIOWO PRAWDA: Badania socjologiczne wskazują, iż osoby starsze swoje zaangażowanie w sprawy społeczne i polityczne realizują głównie poprzez udział w wyborach. Tymczasem dla wielu młodych osób alternatywą wobec głosowania jest aktywność polityczna w mediach społecznościowych (publikowanie, komentowanie, organizowanie „wydarzeń” itp.). Zainteresowanie sprawami kraju czy regionu jest jak najbardziej słuszne.

Niemniej jednak, działalność na portalach społecznościowych nigdy nie będzie tak skuteczna jak udział w wyborach czy w protestach ulicznych. Często jest natomiast traktowana jako usprawiedliwienie dla braku innych aktywności obywatelskich, które wymagają więcej wysiłku.

Należy też pamiętać, iż media te sprzyjają rozpowszechnianiu się powierzchownej wiedzy i uproszczonej wizji świata (największą popularnością cieszą się krótkie, sensacyjne wiadomości – najlepiej w formie obrazkowej). Z drugiej strony, portale społecznościowe ułatwiają wymianę informacji i szybkie zwoływanie różnego typu demonstracji. Przykładem tego typu pozytywnej roli mediów społecznościowych było ich wykorzystanie w organizowaniu protestów społecznych w obronie niezależności sądownictwa w Polsce w lipcu 2017 r.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

- **ZADANIE 4**

★ Internet i media społecznościowe są istotną płaszczyzną codziennego funkcjonowania zarówno pojedynczych osób, jak i całych organizacji (przedsiębiorstw, urzędów, partii politycznych, instytucji naukowych i kulturalnych itd.). Jest to narzędzie komunikowania się, a w ślad za tym współpracy, poszerzenia kontaktów, udostępniania i popularyzowania danych treści oraz oczywiście zarabiania pieniędzy. Istnieje też ciemna strona tego zjawiska prowadząca do izolacji użytkowników od realnego świata, ich obniżonej samooceny oraz bezproduktywnego spędzania czasu.

Wskaż, które z poniższych zdjęć najlepiej ilustruje twój stosunek do Internetu i mediów społecznościowych. Uzasadnij swój wybór i opisz z jakimi zagrożeniami i szansami wiąże się to podejście. Przedyskutuj temat z koleżanką/kolegą z ławki

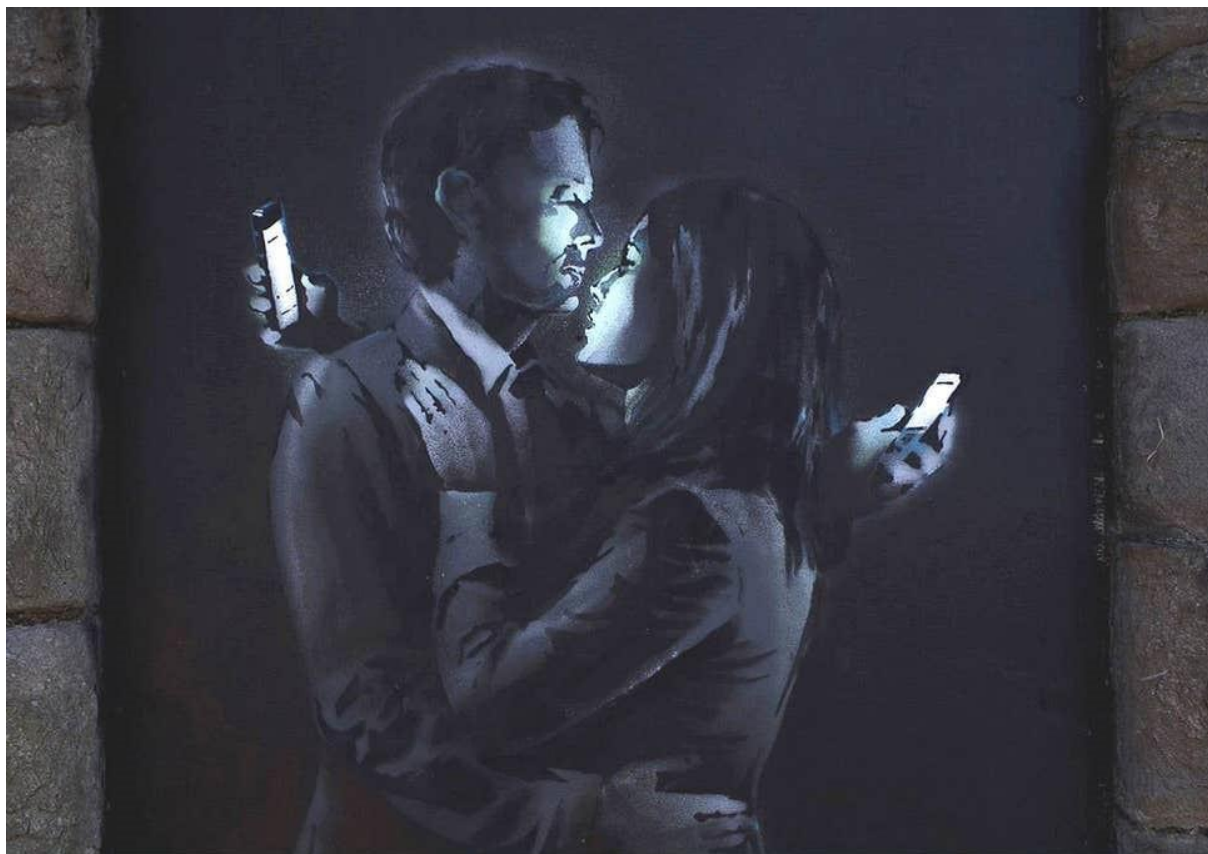

Wyrażenie opinii w bezpośredniej rozmowie, twarzą w twarz, staje się trudniejsze niż reakcja w mediach społecznościowych.

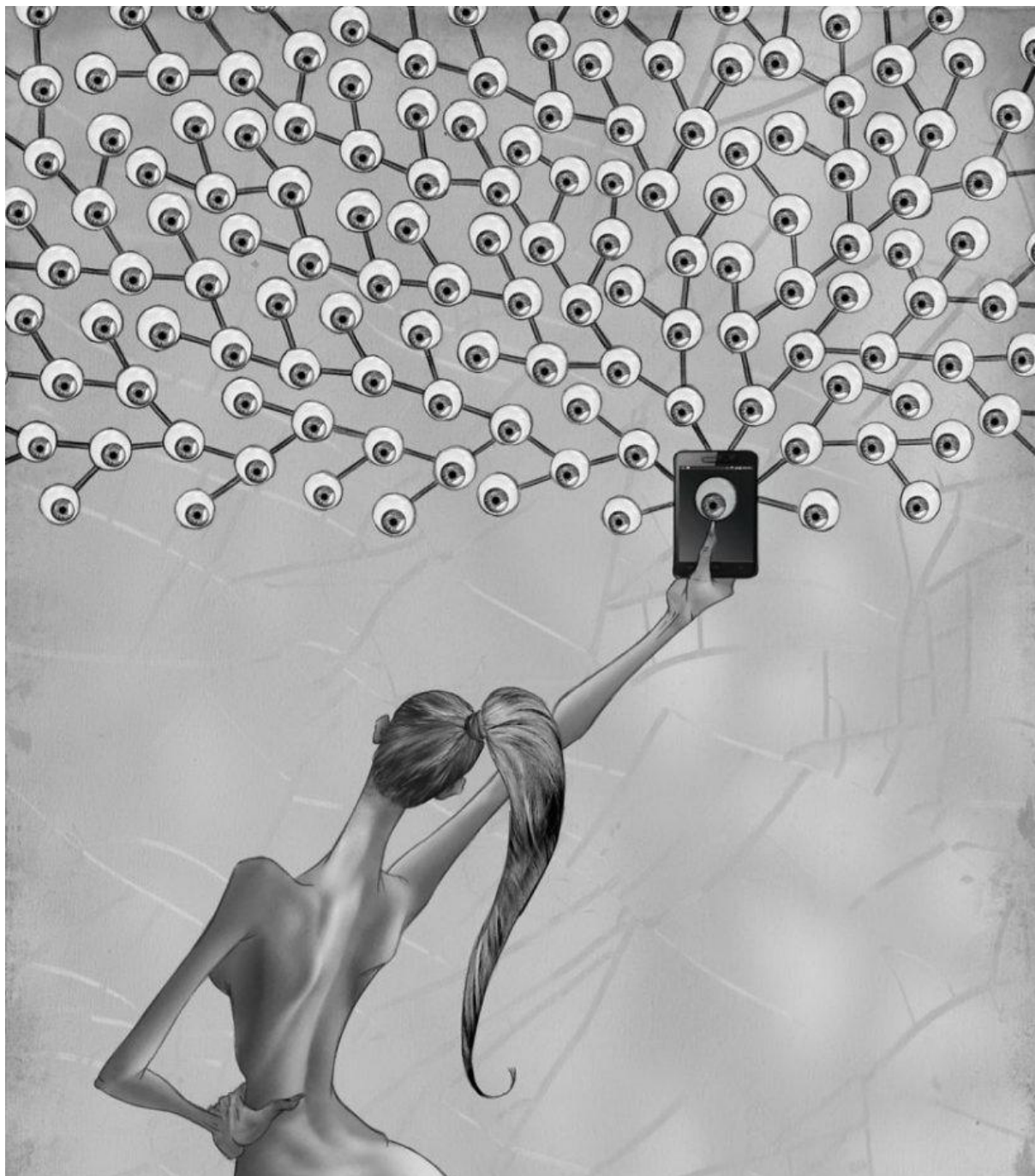
Nawet kiedy się spotykamy i jesteśmy razem komunikujemy się ze sobą za pomocą mediów społecznościowych. Zawsze jesteśmy gdzieś indziej niż tu i teraz.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Nieustanne bycie online nie służy głębszym relacjom – rozprasza naszą uwagę. Nie poświęcamy uwagi partnerowi, lecz ekranowi naszego telefonu.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Czasami nie mamy świadomości, co oznacza wystanie zdjęcia znajomemu. Coś co trafia do Internetu, może błyskawicznie stać się publiczne i dostępne dla milionów oczu.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Nie liczymy, ile czasu „topimy” w mediach społecznościowych. Smartfon uruchamiamy odruchowo, bez zastanowienia.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Arcydziela Rembrandta są mniej interesujące niż „arcydziela” znalezione w Internecie. Tracimy okazję, aby bezpośrednio doświadczać sztuki.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Media społecznościowe mają funkcję terapeutyczną.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Media społecznościowe są ogólnodostępnym, niebezpiecznym narkotykiem, który łatwo przedawkować.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Możesz łatwo stworzyć kolejną wirtualną tożsamość.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Im więcej czasu spędzamy w Internecie, tym mniej czasu nam pozostaje na inne rzeczy, takie jak np. czytanie książek. Brak kontaktu z książkami jest więc kosztem alternatywnym wobec czasu poświęconego mediom społecznościowym.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Media społecznościowe stanowią łatwą ucieczkę od codziennych zmartwień. Możesz cieszyć się pięknymi zdjęciami swoich znajomych i czuć się równie bez troski jak oni, ale to tylko złudzenie, a problemy, o których starasz się zapomnieć, pozostają nierozwiązane.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Media społecznościowe są sposobem na zwiększenie poczucia własnej wartości. Nie są to jednak trwałe fundamenty, na których warto opierać wiarę w siebie.

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

- **ZADANIE 5**

★ Zapoznaj się z poniższym tekstem źródłowym i odpowiedz na pytanie: Jak byś przeniosła/przeniósł poniższą koncepcję na zagadnienie wolności w Internecie i mediach społecznościowych?

NEGATYWNA WOLNOŚĆ – wolność „od czegoś”, od zewnętrznego przymusu, od ingerencji w naszą prywatność; jest to przestrzeń, w której może zaistnieć pozytywna wolność

POZYTYWNA WOLNOŚĆ – swoboda angażowania się w przeróżne przedsięwzięcia, dążenia do realizacji własnych celów, wolność samodzielnego myślenia, działania i mówienia – przy jednoczesnym poszanowaniu wolności innych osób

Fragment tekstu “Dwie koncepcje wolności”¹ autorstwa Isaiaha Berlina

Przymus oznacza pozbawienie człowieka wolności – wolności od czego? Prawie wszyscy moralisci w dziejach ludzkości stawili wolność. Jak szczęście i dobroć, jak natura i rzeczywistość, podobnie i pojęcie wolności ma znaczenie tak mgliste, że poddaje się niemal każdej interpretacji. [...] Nie zamierzam tu dyskutować ani historii, ani ponad dwustu znaczeń tego [...] słowa, odnotowanych przez historyków idei. Proponuję przebadać nie więcej niż dwa znaczenia – ale te podstawowe. [...]. Pierwsze z tych politycznych znaczeń wolności [...], które [...] będę nazywał “negatywnym”, wiąże się z odpowiedzią na pytanie: “Jak daleko sięga obszar, w którego granicach podmiot – osoba bądź grupa osób – ma lub powinien mieć całkowitą swobodę bycia i działania wedle własnej woli, bez wtrącania się innych

osób?”. Drugie, które nazwę “pozytywnym”, wiąże się z odpowiedzią na pytanie: “Co lub kto, jest źródłem władzy albo ingerencji, która może przesądzić, że ktoś ma zrobić raczej to niż tamto, być taki, a nie inny?”. Te dwa pytania są wyraźnie odmienne, aczkolwiek odpowiedzi na nie mogą się częściowo pokrywać.[...]

Nikt nie dostrzegł wyraźniej i nie opisał jaśniej konfliktu między dwoma typami wolności niż filozof Benjamin Constant (1767-1830). Zauważył on, że przekazanie, w wyniku zwycięskiego powstania, nieograniczonej władzy, zwanej zwykle suwerennością, z rąk jednej grupy w ręce innej, nie zwiększa wolności, lecz tylko przemieszcza brzemień niewoli. Rozsądnie pytał, dlaczego dla człowieka ma mieć znaczenie, czy cierpi ucisk władzy ludowej, czy monarchy, czy nawet opresyjnego prawa. Rozumiał, że główny problem dla tych, którzy pragną “negatywnej”, indywidualnej wolności, nie polega na tym, kto dzierży władzę, lecz ile władzy można komukolwiek powierzyć. Albowiem nieograniczona władza w czyimkolwiek ręku musi, jak sądził, prędzej czy później kogoś zniszczyć. Utrzymywał, że ludzie zwykle protestują przeciwko tej lub tamtej grupie rządzącej, uważając ją za źródło ucisku, podczas gdy prawdziwym jego powodem jest wszędzie sam fakt kumulacji władzy, ponieważ zagrożenie dla wolności stwarza istnienie władzy absolutnej jako takiej. “To nie ramię jest niesprawiedliwe, ale oręż zbyt ciężki – są ciężary ponad siłę rąk ludzkich” – pisał Constant. Demokracja może pozbawić władzy konkretną oligarchię, uprzywilejowaną jednostkę lub grupę, a mimo to nadal gnębić ludzi równie bezlitośnie jak poprzedni władcy. [...]

Również powszechna zgoda na wyzbycie się wolności nie może jej jakimś cudem ocalić przez to, że jest powszechna albo że jest zgodą. Czy mniej podlegam uciskowi, jeśli nań zezwalam lub jeśli z obojętnością czy ironią godzę się na moje położenie? Jeśli sam sprzedaję się w niewolę, czy jestem przez to mniej niewolnikiem? Czy popełniwszy samobójstwo jestem mniej

martwy, gdyż z własnej woli odebrałem sobie życie? [...] Mogę oczywiście woleć, aby moich swobód pozbawiło mnie zgromadzenie, rodzina czy klasa, w której jestem mniejszością. Może mi to pewnego dnia dać okazję do namówienia innych, aby uczynili dla mnie to, do czego czuję się uprawniony. Z tego jednak powodu, że wolności pozbawili mnie moi krewni, przyjaciele czy współobywatele, nie jestem jej pozbawiony mniej skutecznie. [...]

[J]eśli demokracje, nie przestając być sobą, mogą tłumić wolność w tym przynajmniej sensie, w jakim używali tego słowa liberatowicze, to co może przynieść społeczeństwu prawdziwą wolność? Według tradycji liberalnej, [...], społeczeństwo nie może być wolne, jeśli nie rządzą w nim przynajmniej dwie związane ze sobą zasady: pierwsza, że za absolutne mogą być uznane tylko prawa człowieka, a nigdy władza, co znaczy, iż wszyscy ludzie, obojętnie kto nimi rządzi, mają absolutne prawo odmówić zachowania się w sposób nieludzki; i druga zasada, że są granice, w których obrębie ludzie powinni być nietykalni, i że granice te nie są arbitralne, lecz wyznaczone przez reguły tak dawno i powszechnie uznawane, że przestrzeganie ich weszło w skład samego pojęcia człowieka normalnego i co za tym idzie, także definicji postępowania nieludzkiego lub szalonego; znaczy to, że absurdem byłoby na przykład powiedzieć, iż reguły te mogą zostać unieważnione w drodze jakiejś formalnej procedury sądowej czy prawodawczej. Kiedy mówię o człowieku, że jest normalny, mam po części na myśli to, że nie byłby on w stanie złamać tych reguł bez oporów i obrzydzenia.[...]

1 Jest to tekst wykładu inauguracyjnego wygłoszonego 31 października 1958 r. na University of Oxford. Pierwodruk przekładu w: Isaiah Berlin, Dwie koncepcje wolności i inne eseje, wybór i opracowanie Jerzy Jedlicki, Warszawa 1991, Res Publica. Cytat za: <http://hamlet.edu.pl/berlin-wolnosc>

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

★ Zaznacz w tabeli, które przykłady dotyczą wolności negatywnej, a które pozytywnej. Uzasadnij swój wybór

SYTUACJA	NEGATYWNA WOLNOŚĆ	POZYTYWNA WOLNOŚĆ	DLACZEGO?
Regularnie dzielę się na moim Instagramie zdjęciami szczeniąt, szukając dla nich domu.			Ponieważ jest to moje prywatne konto, na którym mam swobodę działania wg własnego uznania, bez szkody dla interesów innych osób. Jeśli komuś nie podoba się, co publikuję- może nie obserwować mojego konta.
Na facebookowej stronie burmistrz a miasta X udostępniłem zdjęcie, na którym			Z jednej strony jest to naruszenie wolności burmistrza do prywatności. Z drugiej jednak strony jest to działanie w obronie zdrowia innych osób (kwestia zanieczyszczenia powietrza).

<p>spalał on śmieci na swoim podwórku</p>			
<p>Po wizycie w klinice dentystycznej nalegano na napisanie pozytywnej recenzji.</p>			<p>Klinika może zachęcać do wystawienia recenzji (wolność pozytywna), ale nie może naciskać, ponieważ byłoby to pogwałcenie naszej wolności.</p>
<p>W erze społeczeństwa informacyjnego każdemu należy zagwarantować prawo dostępu do Internetu.</p>			<p>Dotyczy to poszerzenia praw, jest to więc wolność „do czegoś”, (a nie „od czegoś”).</p>

<p>Lekarz udostępnił artykuł o uszkodzeniu szczepionki na swoim koncie na Facebooku i wyłączył możliwość komentowania</p>			<p>Ponieważ jest to prywatne konto lekarza, na którym ma prawo decydować o publikowanych tam treściach, w tym komentarzach.</p>
---	--	--	---

WAŻNE: Pozytywna wolność nie jest wolnością, ale życzeniem, które ktoś inny powinien spełnić. Negatywna wolność zobowiązuje nie szkodzić, nie naruszać prywatności innych osób. W erze Internetu i mediów społecznościowych konflikt swobód pozytywnych i negatywnych rodzi nowe pytania i dylematy.

Projekt [Krok 1.]

★ Jak walczyć z uzależnieniem od mediów społecznościowych?

SZYBKA WYMIANA ZDAŃ: Podziel uczniów na zespoły dwuosobowe, ustaw naprzeciw siebie i daj im dwie minuty na krótką wymianę zdań na temat tego, czy walczą (a jeśli tak, to w jaki sposób) z uzależnieniem od mediów społecznościowych.

1. Po 2 minutach pary zmieniają się (jeden rząd uczniów przesuwa się w lewo). Rozpocznie się nowa 2-minutowa rozmowa.
2. Po zmianie co najmniej 3 par, poproś uczniów o zanotowanie najlepszej porady, jaką usłyszeli lub wymyślili.
3. Poproś uczniów o podobną rozmowę w domu z rodzicami i przyjaciółmi, a jej wynik omówcie na następnej lekcji.

Arkusz samooceny

★ **Wskazówka:** Uczniowie sami oceniają, czy są w stanie odpowiedzieć na poniższe pytania. Jeśli nie, powinni poprosić nauczyciela o dodatkowe wyjaśnienia, by móc w pełni zrozumieć omawiane zagadnienia.

Po tej lekcji uczniowie powinni potrafić:

Przedstawić pojęcie wolności pozytywnej i negatywnej na wybranym przykładzie.

Wolność negatywna to brak zakazów i ograniczeń (np. ze strony państwa) w dostępie do mediów społecznościowych. Wolność pozytywna to swoboda publikacji lub obywatelskiego organizowania się w tych mediach np. w celach politycznych, społecznych, ekologicznych itp.

Podać przykład kosztu alternatywnego w przypadku nadużywania mediów społecznościowych?

Najpowszechniejszym kosztem alternatywnym w tym przypadku jest pogorszenie lub utrata bezpośrednich relacji z innymi w ludzi i związanych z tym korzyści.

Wymienić trzy symptomy uzależnienia od mediów społecznościowych.

1. Korzystanie z mediów społecznościowych zmienia moje dotychczasowe ulubione formy spędzania wolnego czasu.
2. Jeśli nie mam dostępu do Internetu, czuje się bardzo niespokojny, zirytowany.
3. Pierwszą rzeczą, którą robię rano po przebudzeniu jest przeglądanie mediów społecznościowych.

4. Spędzasz więcej czasu w mediach społecznościowych niż bezpośrednio spotykając się z przyjaciółmi lub uprawiając sport.

Wymienić trzy możliwości, jakie dają media społecznościowe.

1. Zarabianie pieniędzy.
2. Komunikacja z rodziną/znajomymi mieszkającymi daleko.
3. Wyrażanie zaangażowania obywatelskiego.

Zidentyfikować trzy zagrożenia, które tworzą media społecznościowe.

1. Oddalenie od prawdziwego świata.
2. Obniżona samoocena na skutek porównywania się do innych osób (a w praktyce do ich internetowego wizerunku).
3. Ujawnianie kompromitujących treści.

Wymienić trzy sposoby walki z uzależnieniem od sieci społecznościowych.

1. Kontroluj, ile czasu spędzasz w mediach społecznościowych.
2. Zmniejsz ilość elektronicznych gadżetów i wprowadź blokowanie ekranu/aplikacji hasłem, tak aby utrudnić logowanie.
3. Znajdź aktywność, która sprawia ci przyjemność (hobby) poza Internetem.

Uzasadnić bądź zaprzeczyć stwierdzeniu „Jestem uzależniony od mediów społecznościowych”.

Każda odpowiedź powinna być indywidualna. Ważne jest, aby uczeń ją przemyślał i znalazł odpowiednie argumenty.

LIBERTÉ!

Lithuanian
Free
Market
Institute

Erasmus+

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>